

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Ex Origenis Commentariis In Exodum. In illud: Induravit Dominus cor
Pharaonis. Eodem Interprete.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

esse Deum abominice, & iustum esse volentem, Αὐτὸν δὲ ἐμμετρῶς δικαίον κρῖναυτον εἰναυθελουσι
sed non bonum, stulte id quidem & impie,
cum iustitiam à bonitate separant, & à iustitia
bonitatem; qui etsi hoc dicunt, opinionio suæ
contraria de iusto Deo admittunt, nimirum
indurare ipsum cor Pharaonis, & eum sibi fa-
cere immorigerum, atque repugnantem. Si
enim is est iustus, qui pro dignitate unicuique
tribuit, & iis, qui ex se meliores vel deterio-
res evaserint, reddit quo unicuique ipsorum
novit esse idonea: quomodo iustus est, qui
gravioris peccati causa Pharaoni fuit? Sed
non simpliciter causa, sed in quantum ea
quæ illi susceperat adjuvit, ut fieret ipse ini-
justissimus: qui enim indurationem cordis
Pharaonis ad nullam referunt dignam iusto
Deo voluntatem, nescio quo pacto iustum
Deum, etsi ut exponitis vclint ostendere pos-
sint, qui induret cor Pharaonis. Quare urgen-
di sunt in iis quæ ad hunc locum faciunt, ut
vel explicent, quomodo iustus induret, vel di-
cere audeant, quia indurat, malum esse opi-
ficem: vel cum demonstrare non possint ius-
tum aliquem indurare, nec eo procedere
audeant, ut opificem malum esse dicant, ad
aliam viam confugiunt, qua explicant: *Indu-*
ravit Dominus cor Pharaonis; & desinant ex eo
quod verba intelligere se putant, proprias
de iusto Deo sententias tollere. Denique
quicquid à dictione objectum fuerit, de eo du-
bitare se fatebuntur. Hæc igitur de Deo in
proposita questione sint lasciata. Quoniam
autem ad locum de natura, qui aliquos existi-
mant in perditionem & interitum esse factos,
& hæc scilicet adducunt, probari sententiam
suam iv verbis: *Induravit Dominus cor Phara-*
nis: age & de his istos interrogemus. Qui con-
ditus est in interitum, nihil unquam boni fa-
cere potest, cum ipsi ad honesta tendenti na-
tura ipsarū repugnet. Quid ergo opus est Pha-
raonem, filium, ut dicatis, interitus, à Deo
indurari, ne populum dimittat? si enim non
foret induratus, dimisisset, de illo igitur hoc
modo respondeant. Quid fecisset Pharaonem,
si fuisset induratus? si enim dimisisset non in-
duratus, non erat perdita natura; ac si non
dimisisset, nihil necesse erat ipsius cor indu-
rari: nec enim dimisisset, etiam non in-
duratus. Quanquam autem actione & vi in prin-
cipalem ejus facultatem iptum induravit ē, &
quomodo eum accusat, dicens: *Quia non obtem-*
peras mihi, ecce ego interficiam omnia primoge-
nita tua, & cognoscant omnes Aegyptii, quia

riorave remedia plus minusve populo adhibi-
ta in Scripturis legantur, quæque illi ad con-
versionem & emendationem contigerunt; in
bellis majoribus, vel minoribus; fame diutur-
niori, vel minus diutina. At dissentaneæ,
tum puta, cum dicitur: *Non advertam ad fi-*
lias vestras, cum se prostituerint, & ad conjuges
vestras, cum adulterabuntur. Fortassis enim
multum remissos & effusos animos in iis
quæ corporea & jucunda esse putantur, re-
linquit, donec satietate, quæ maximè ap-
petunt, abjecerint, quasi ea velint evome-
re, nec ad ea, satiata nimirum & gravissimis
poenis exercitata, statim reditura sint: serius au-
tem curantur, quæ non sunt veritate, ne in ea
ipsa iterum reciderent, quod malis absolutæ
statim fuissent. Novit autem opifex Deus sin-
gularum affectiones, & ut ei convenit, solus
scienter ac perite medicinam facere potest, &
quod cuique congruit, & quando adhibere.
Atque ut in quibusdam corporis morbis, si
malum ad intima, ut ita dicam, penetraverit,
medicamentis quibusdam ad extimam super-
ficiem materiam attrahit medius, molestissi-
mas inflammationes, tumores, & dolores
plures iis, quos antequam curaretur, sustine-
bat, afferens; ut fieri consuevit in iis qui a
rabido cane morisunt, & aliis quibusdam,
qui ejusmodi malis afficiuntur: sic Deum ar-
bitror occultam malitiam, quæ ad intimam ani-
mam penetravit, tractare. Et quemadmodum
de hujusmodi ægroto medicus dicit, ego in-
flammationes faciam in loco vulneris, & has
aut illas partes faciam ut intumescant, ut
graviores abscessum faciant. Hæc dicentem
medicum si quis peritus audiat, non vitupe-
rabit, imo vero laudabit, qui hæc se facturum
minitetur: sed alius medicinæ ignarus, dicet
alienum facere à professione medicorum qui
cum sanare debeat, ad inflammationes & ab-
scessus rem deducat. Sic etiam existimo Deum
dixisse: *Ego indurabo cor Pharaonis:* quæ scripta,
qui ut Dei oracula accipit, dicentis authori-
tatem reveritus approbat: & *omnis qui querit,*
invenit, quomodo in his etiam Dei bonitatem
ostendat; apertius quidem ad salutem populi,
qui multis miraculis ad fidem adducitur. Se-
cundo in Aegyptiis, quicumque miraculis stu-
pefacti Hebræos secuti erant: *Promissus,* in-
quit, *populus multus Aegyptiorum una cum*
his egressus est. Arcanior vero & altius for-
tasse & ad Pharaonis ipsius utilitatem, qui
jam venenum non occultaret, neque cupidi-

Osee 4, 26.

Exod. 12.
38.

της πᾶσα ἡ θεοπνευστοῦ γραφή, σκυθρωποῦ-
ρων βοηθημάτων ἐπὶ πλείον ἢ ἐλαττον ἀνα-
γεγραμμένη γενέσθαι τὰ λαοὶ καὶ τὰ συμβε-
βηκότα αὐτῷ, ὥστε ἐπιστροφῆς καὶ διορθώ-
σεως ἐν πολέμοις μείζον ἢ ἐλάττω, καὶ λι-
μοῖς πολυχρονιωτέροις, ἢ ὀλιγοχρονιωτέροις.
ἀπεμφανόντως ὅ ἐν ᾧ. ὅτι ἐπισκεψομαι
ἐπὶ τὰς συγὰς τὰς ὑμῶν, ὅταν πορνῶσιν, καὶ
ἐπὶ τὰς ὑμῶν, ὅταν μοιχῶσιν. ἵνα
ἴδῃ πλείον * ἀφαιρέσας ψυχὰς τῶν σωμάτων
καὶ ἡδὲ ἡναινομίζομένων, παρ' * αὐτοῖς
ἐγκαταλείπει. εἰς κορεσθεῖσαι δὲ πνεύματι
ὡν ὀρέγονται, οἰονεὶ καὶ ἐμεταμύσσει ἐκείνους,
καὶ ὅτι ἀνέτι ταχέως τοῖς αὐτοῖς, διὰ τὸ ὡς ἐπὶ
πλείον ἐμπεφορεῖται αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ-
βασθῶν, ἀπειπεσθῶν. βροδῶν ὅτι πλεον-
θεραπείαν ἀγνοῦνται ἀκαταφρόνῃ (σας) αὐτῶν
διδόντες τοῖς αὐτοῖς ἀπειπεσθῶν, διὰ τὸ τὰς
ἀπηνάχθαι τὴν κακῶν. οἶδε δὲ ὁ τεχνίτης θεός
τοῖς διαθετοῖς ἐκείνων, ὡς ἐπὶ βλαβῆαι αὐτῶν.
μόνον ὁ ἐπιστημὸν δυνάμει τῶν θεραπειῶν
ἀπεσθῶν, πᾶσι καὶ πότε ἐκείνους ποιεῖν ὥσ-
περ ὅτι πλεον (σωμάτων) παθημάτων, εἰς
ἐκείνους ὅτι ἔτι καὶ κεχωρηκότες κακοῦ,
ὁ ἰατρός εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ τινων, φαρμά-
κων ἐλκεῖ καὶ ἐπὶ τῶν πλεον, φλεγμονῶν
χαλεπὰς ἐμποιῶν καὶ διοδῶν, καὶ πλείονας
εἰς τὴν πλεον ἐπὶ τῶν θεραπειῶν οὐδὲν
ὥστε ἐπὶ ποιεῖν αὐτοῖς ἐπὶ λυσοδότητων, ὡς
ἐτέρων τινων. τὰ ἀσπληνία τέτοις πεποι-
θῶν. ὅπως οἶμαι καὶ τὸν θεὸν οἰκονομεῖν τὴν
κρίσιν κακῶν εἰς τὸ ἐκείνους κεχωρηκέναι ὅτι
ψυχῆς ὡς λέγει λέγει ὁ ἰατρός ἐπὶ τῶν
ἐγὼ φλεγμονὰς ποιεῖν αὐτοῖς τὸν τόπον τῆς
σεως, ὡς διοδῶν ἀναγκάσει τὰς πλεον
ὥστε δύστηνα χαλεπὸν ἐργάσασθαι. λέγον-
τος ὅτι τὰς ἰατρὰς, ὁ μὲν ἀκῶν αὐτῶν ἐπὶ
σημονικώτερος, ὅτι κατὰ τὸν ἀλλὰ ἐπὶ τὴν
σε) τὸν ταῦτα οἰονεὶ ἀπειλουῖτα ἐπὶ (σας)
ὡς πλεον λέγει φάσκων ἀλλοτέρων τῶν ἰατρῶν ἐπὶ
ἀσπληνίας ποιεῖν, τὸ θεὸν ὑπάρχον ἐπὶ φλεγμονῶν
καὶ δύστηνα ἀγνοῦνται. ὥς οἶμαι ἐπὶ τὸν θεὸν
ἀσπληνίαν τῶν σκληρῶν πλεον κατὰ τὸν
φάρμακον. ὡς τῶν γεγραμμένων, ὁ μὲν ἀ-

κῶν ὡς θεὸς λόγων, τὸ μὲν ἀξίωμα τῶν λεγόντων τῶν δὲ
δύστηναι, καὶ ἐν τῶν ἀγαθῶν τῶν θεῶν ἀσπληνίαν. γινώσκων
τῶν λαῶν, διὰ πλείονων ἀσπληνῶν πιστοποιεμένη. ὡς
γινώσκων κατὰ τὴν πλεον ἀπολαβεῖν τοῖς ἐξορίοις ἐπὶ
μὲν τῶν ἀσπληνῶν, ὅσοι ἐμὲλλον τῶν ἀσπληνῶν
συνεξῆλθεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἑτέραν ὅτι καὶ ἐπὶ τὸν ὅφελος
λενῶν αὐτῶν τὰ φάρμακα ὅτι ἐπὶ τὸν κρῖνον τὸν ἰόν, ἐπὶ
τὴν ἐξ ὧν συνεχοντο, ἀλλ' ἐλκοντες εἰς τεμφανῆς
ἀγνοῦνται αὐτοῖς τὰς

[illegible]

A tatem cohiberet, sed protraheret, & in aper-
tum proferret, & fortasse agendo dissolveret,
ut inhærentis malitiæ ebullitione ac ejectione
facta, imbecillam postea haberet, quæ
mala fert, arborem, & fortasse demum exsic-
catam cum mergitur Pharaò; neque ideo, ut
quispiam existimavit, ut penitus interiret,
sed ut ejectionis peccatis allevaretur, & fortè in
pace ex tanto bello animi ad inferos descen-
deret. Sed non abs re, graviter patientur le-
ctores, violentum & alienum esse arbitrari,
quod dicebamus, utile fuisse Pharaoni cor
ipsius indurari, & pro eo fecisse quæcunque
B scripturatur usque ad submersionem. Sed vide,
num inde remota omni dubitatione & repu-
gnantia, dicta illa probare possimus: *Multa,* Ps. 31, 10.
inquit David, *flagella peccatoris:* & filius ejus
docet, Deum, quemcunque diligit & appro-
bat filium, flagellis objurgare. Ipse præterea
David promissionem de Christo & credenti-
bus in eum vaticinans, ait: *Si dereliquerint fi-* Ps. 88, 31.
lius ejus legem meam, & in iudiciis meis non ambu- & seq.
verint; si justificationes meas violaverint, & man-
data mea non custodierint, animadvertem virga
in iniquitatibus ipsorum, & in flagellis sceler-
orum: ac misericordiam meam non dissipabo ab
C eis. Dei ergo gratia est cum in iniquum animad-
vertitur virga, & in peccatore flagellis. Et
quatenus non flagellatur qui peccat, condi-
tioni & emendationi nondum subigitur. Qua-
re minatur Deus, si magna fiant peccata Ju-
dæorum, *non amplius animadversurum in filiis* Os. 4, 26.
eorum cum se prostituerint, & in sponsas ipsorum,
cum fuerint adulterate. Et alibi ait: *Quia expur-* Ezr. 14, 13.
gavi te, & non es purgatus, non in ascar tibi am-
plius, neque emulabor propter te amplius. Ergo
quibus non irascitur peccantibus, ut ita di-
cam, bile incensus non irascitur. Obser-
vandum præterea minas, quæ per Prophe-
tas jaciuntur, his fere verbis concludi: *Co-*
gnoscent, quia ego Dominus: & minatur non
Israelitis modo, sed etiam Ægyptiis, & Assy-
riis, & aliis inimicis populi sui. Id vero quod
in fine omnium ejusmodi comminationum
additur, in Exodo quoque scriptum est. Nun-
quid ergo qui indurat, durum indurat? aper-
tum autem est durum non indurari, sed præ
mollitudine, duritiem in duritiem commutari.
Mollitudo vero cordis, Scripturæ sententia
laudabilis, ut plerisque in locis est ob-
servatum. Dicant itaque, an Pharaò de bono
factus sit malus: sed & an Deus, cum Pharaò-
nem reprehendit, injuria nec ne reprehen-
dat: si temere; quomodo sapiens & justus est?
si non temere; causa fuit peccatorum, quæ à

Rom. 9, 18.
19.

Pf. 6, 1.
37, 2.

Luc. 12, 49.

Act. 13, 10.
11.

Pharaonis duro & immorigero animo profecta sunt: at si causa est, non erat ille perditae naturae. Est hoc quoque credendum, quod hinc petitis verbis usus Apostolus dicit: *An igitur quem vult, miseratur, & quem vult, induratur? Dices ergo mihi: Cur etiam succenset & voluntati eius quis resistit? quis est qui indurat & qui miseratur? non enim alterius est miserari, alterius indurare, juxta vocem Apostoli: sed unius & ejusdem. An igitur, qui misericordiam in Deo consequuntur, ejus sunt qui cor Pharaonis indurat: & frustra ipsis alius Deus fingitur, quam bonus, ipsorum etiam sententia, Deus, non solum misericors, sed etiam indurans, nec amplius fuerit, ut existimant, bonus. Haec autem data opera pluribus sumus percuti, adversus eos qui citra curam & diluisionem, tantarum rerum sibi intelligentiam arrogant, & nostrorum simplicitati insultant, & nisi omni urgent ac ostendere conantur, neque ad ea quae de Deo existimant, neque ad ea quae de natura tradunt, sibi quidquam videri hunc quem habemus conferre sermonem: nos autem, quos multiplex ratio in hanc sententiam induxit, existimamus & dolorem & molestiam & laborem & castigationem quae a Deo inferuntur, nunquam contra eos esse: sed iis semper conducere, qui patientur & gravissima quae Deo tribui putantur nomina, furor & ira, argueret & erudire dicuntur, ut hic: *Domine, ne furore tuo argueris me, neque ira tua erudieris me: cum is qui haec precatur, ore, ne opus habeat reprehensione a furore Dei, & eruditione per iram ipsius, quasi futurum sit ut aliqui furore Dei arguantur & ira ipsius erudiantur. Atque ut his dictis magis ac magis assentiamur, e Novo quoque Testamento hujusmodi testimonia petenda sunt, dicente Seruatore: Ignem veni mittere in terram: atque uti nam jam arisset: nisi enim salutaris esset ignis quem venit mittere in terram, & hominibus salutaris, nunquam ea dixisset boni Dei Filius. Enimvero & Petrus, qui verbo Ananiam & Sapphiram quod peccassent, Deo mentiti non hominibus, interfecit: non id modo curans ut aedificarentur qui in Christi fidem eo viso religiosiores & magis pii erant futuri: sed & morientes: volens eos per repentinam mortem expiatis, nec opinantes corpore liberare: qui & aliquid unde justificarentur, habebant, quia vel dimidium bonorum suorum in usum egentium dederant. Et Paulus eum, qui cum Proconsule Sergio Paulo erat, dicto obsecans, per dolores & molestiam, ipsum ad pietatem convertit, dicens ipsi: *Opone omni dolo & fallacia, fili Diaboli, hostis omnis iustitiae, non***

τῷ Φαραὼ. ὁ δὲ ἐκείνου, ἐφύσεως ἰδίᾳ ἀπολλυμένης ἐκείνου. πῶς οὐτέον μὴ ὅτι καὶ τὸ, διὰ τὸ κατὰ χάριν ὅτιν ἀποστολὴν τοῖς ἐν τῷ δευτέρῳ ρητοῖς λέγειν ἀρ' ἐχ' ὅτιν θέλει ἐλεῖν; ὅτιν δὲ θέλει σκληρύνει; ἐξ ὧν οὐ μοι, τί ἐπ' ἐμὲ; τῷ δὲ ἐκλήματι αὐτῆς τίς ἀνίστησι; τίς ὁ σκληρυνῶν ὁ ἐλεῶν; ἐπὶ δὲ ἡ ἐξέλιξις τὸ σκληρύνειν καὶ ἑτερον τὸ ἐλεῖν καὶ τὴν ἀποστολὴν φωνῶν, ἀλλὰ ὅτι αὐτῶν ἡ τοῦ οὐνοῦ ἐν* θεῷ ἐλεῖν καὶ τὸ σκληρύνειν τοῖς ἐκ τῆς καρδίας Φαραὼ, καὶ μάστιγι αὐτῶν ἀπάσεται αὐτοῖς ἑτέροις θεοῖς, ἢ ὁ ἀγαθὸς κατ' αὐτοῖς θεός, ὅστις ἐλεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ σκληρύνειν, ὅστις ἐπ' αὐτοῖς ὑπολαμβάνει ἀγαθὸς. πάντα δὲ ταῦτα ἐπιτιμῶν ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τοῖς χαλεκοῦσιν τὸν νοσηκίαν, καὶ ἐπιδοκίμους τῇ ἀποστολῇ τῶν ἡμετέρων, οὐκ αὐτοῖς καὶ δεικνύει ὅτι ἐπὶ αὐτοῖς ὑπολαμβάνει κατὰ θεῶν, ἐπὶ αὐτοῖς δὲ γὰρ αὐτοῖς φύσεως, συμβαλλῶν αὐτοῖς ὡς οὖν) ὁ λόγος ὁ καὶ τὸ ὁρμητικὸν ἐξ ἀρχῆς ἐν* ἡμεῖς δὲ πολλὰ χυθὲν παθόμενοι, καὶ πόνοι καὶ κόλασις αὐτοῦ κατὰ νόμον. Δὲ θεῶν, νομίζομεν γινώσκοντες ἐπὶ ποτὲ καὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ αὐτοῖς ὑπολαμβάνει καὶ τὰ χαλεποῦσιν αὐτοῖς θεῶν νομίζομεν κατὰ ἀποστολῆς τῶν ὁνομάτων, θυμὸς ὁ ὁρμητικὸς ἐκ τῆς καρδίας λέγει ὅτιν πα. κύριε μὴ τῷ θυμῷ σε ἐλέγξῃς με, μηδὲ ὁρμητικὸς σε παροδύσῃς με, ὅτιν αὐτοῦ θυμὸς, δευτέρως μὴ δευτέρως ἐλέγξῃς δὲ διὰ θυμὸν θεῶν καὶ παροδύσῃς τὸ διὰ τὸ ὁρμητικὸν αὐτοῖς πόνων ἐλεγχῇ παθόμενων τῷ θυμῷ δὲ θεῶν καὶ παροδύσῃς αὐτοῖς τῇ ὁρμῇ αὐτοῦ. ἵνα δὲ μάλλον περὶ αὐτοῦ τὰ λόγον, καὶ διὰ τὸ καμῖν διαθήκης αὐτοῦ πηλοῖς ρητοῖς χηρῶν, δὲ μὴ κατὰ νόμον λέγοντες πῶς ἡλθον ἐκ τῆς καρδίας γὰρ καὶ ἐπὶ τῇ ἐκείνῃ. ὅτιν ἀν' ὅτιν μὴ σωτηρίας οὐκ ἔστι πῶς, ὁ ἡλθε ἐκ τῆς καρδίας γὰρ καὶ ἀνθρώποις σωτηρίας, ἐλεγε ταῦτα ὁ δὲ ἀγαθὸς θεὸς ὁ υἱὸς ἀλλὰ καὶ ὁ πέτερος ἀνελὼν τῷ λόγῳ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν ἀμαρτήσαντας ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ὅτιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, ἐμὸν πεφρονητικὸν τὸ οἰκοδομῆς τὸ ἐν δὲ ὅτιν τὸ γενησὶν μὴ δὲ λαβῆσαι ἐκ τῶν ὁρμητικῶν ἐκ τῶν Χειρῶν πῶς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποδοκίμων. ἐκ τῶν αὐτῶν κεκαθαμένους τῷ αὐτοῦ θανάτῳ καὶ τῷ αὐτοῦ πεφρονητικῷ ἀπαλλάξαι τὸ σῶμα, ἐχόντας πῶς καὶ δικαιοσύνης, ἐπὶ καὶ τῶν ἡμῶν τῶν ὑποχρόνων δεδωκασιν εἰς τὴν χεῖρα τῶν δευτέρων καὶ παύλους δὲ τὸν σωτῆρα ἀνὴρ πᾶσι περὶ τὸν λόγον τυφλῶν διὰ τὸ πόνοι ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς θεοῦ ἐλπίαν, λέγειν αὐτοῖς ὅτι πῶς περὶ δόλου καὶ πάσης βλάβης, καὶ διαβόλου, ἐχθρῶς πάσης δικαιοσύνης, ἐπὶ

ἐπαύτη διαστρέφω τὰς ὁδὸς κυρίου τὰς διθεί-
ας· καὶ κινῶ τὴν πύλιν μὴ ἐλθεῖν τὸν ἥλιον
ἀλλ' αἰκαροῦ· ποίου αἰκαροῦ; ἢ ὅτε ἐπὶ πλη-
θύνει δια τὰ ἀμαρτήματα, ἐμελλε μετανοῶν
ἀλλ' ἐκ γένετα ἀμφοτέρως τὸν ἥλιον ἰδεῖν καὶ
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἵνα ἐξαίρεται ἡ θεία
δύναμις ἐπὶ τῇ δυνάμει αἰσάναι * τὴν ὁψων
αὐτῆς καὶ τὴν ψυχὴν, ὅτι ἐμελλε πρὸς δύναι, ὅνα αὐτῆς
ἡ θεοσεβείας, ἀλλὰ καὶ Δημῶς, ὅτι ἐμελλοῦντος,
ἐξ παραδωκε τὸν Σατανᾶ, ἵνα παροδύσῃ μὴ
ἐλασσημένον, ἀλλὰ πῶς τὸν τι πεπόντασι τοῖς
ἀρεταῖς ἡμῶν, καὶ ὁ ἐν Κορυθῶ τῶν γυναικῶν
ἐπαρῆς ἐρηκῶς, καὶ αὐτὸς ἀπαρῆς τῶν Σα-
τανᾶς ἀνέροι τὸ σαρκὸς, ἵνα τὸ πρῶτον αὐτῶν
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξ αὐτῶν δύναι εἶναι τὰ
ἀπὸ τὸν Φαραὸν τὸν σκληρομύητον, καὶ ἐπὶ
τῇ αὐτῶν καλᾶσει τοῖς ἀλλομύητον ἀπὸ
ἀγαθῶν τοῦ οἰκονομῆσαι * δεξ. ταῦτα ὅτι μὴ ἐπὶ
ἐπαρῆς ὡς ὡς περὶ ἐρηκῶς ἀπὸ τοῦ ἐκ σκληρῶν κύριος τῶν καρδίων φαραὸν, ὅτι πρὸς
ἀπὸ τὸν θεὸν δις ἐκείνους πρὸς κρείττονα, καὶ μηδὲ μὴ ἀσεβείας ἐφαπτόμενα δις ἐκείνῃ, μὴ
μαρτυρῶν τῶν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, ἐκείνοις μᾶλλον χρῆσθαι.

Καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς βιβλίοις.

C

Et Alibi.

Επὶ τῇ ἐφίσημ ἐν τοῖς καὶ τόπον, μηδὲ
ποτε ὡς οἱ ἱατροὶ τῶν λυσοδυνκτων τὸν ἰόν
ἐπισπῶμενοι ἐπὶ τῶν ἐπιφύλων ἵνα μὴ ἐν-
δον νεμῶμεθ' διαφθεῖρη τὸν ἄνθρωπον, χα-
λαρωτέρας ἐμποιοῦσι διαθῆσεις, καὶ φλε-
γμονάς. ἔως ὁ θεὸς τῶν ἐκρηκτομύητων καὶ
ἐμφροδυνκτων τοῖς βάθει τῇ ψυχῇ κακίαν,
διὰ τῆς αὐτῆς ἱατρικῆς ἐπισπῶμεν εἰς τὰ
ἐξω, ὡς φανερόν αὐτῶν καὶ ἀναρῆσαι ἐκ
τῶν αὐτῶν, ἵνα μετὰ τῶν ἐξῆς ἐπαρῆς θεο-
πίαν. Ταῦτα ὅτι ἡγοῦμαι καὶ τὰ ἐν τῷ δα-
τερονομίῳ ῥητά, ὅτι ἐκείνους τὸν τρέπον, καὶ
μηδὲ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἡν δὴ γὰρ σε κύρι-
ος ὁ θεός σου τὸν τρέπον ἐν τῇ ἐρη-
μῶν κακώσῃ σε, καὶ πειράσῃ σε, * γινώθῃ
τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. * ἡ φυλάξῃς ἐν τῇ
καρδίᾳ σου, ἢ ἐκείνους ἐκείνους σε καὶ * ἐλμαρχόνισέ
σε καὶ ἐλμαρχόνισέ σε τὸ μόνον ὁ δὲ ἡδὲς συ,
καὶ οὐκ ἡδὲς οἱ πατέρες σου ἵνα ἀναρῆσαι
τοῖς ἐπὶ ἐκείνους ἐκείνους (ἡσέ) ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένων διὰ
στόματός τοῦ ἡσέται ἀνθρώπων. τῆς ἐκείνους
ἐκείνους ὅτι κακοὶ ὁ θεός καὶ πειράζει, ἵνα
ἀναρῆσαι τὰ ἐκείνους ἐκείνους, ὡς ὅτι μὴ ἐκείνους
κακώσῃ ἐκείνους, ἐκείνους ἐκείνους ἐκείνους ἐκείνους
ἐκείνους ἐκείνους, ὡς οἱ μετὰ ἄλλους τοῖς
ἐκείνους ἐκείνους, ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος.

Ad illum praterea locum hac medito-
rum quemadmodum medici, eorum qui a
rabido cane morfi sunt, virus in apertum ex-
trahentes, ne intus depascens hominem peri-
mat, graviores faciunt sensum doloris & in-
flammationes: ita Deus abditam & inclusam
imam veluti animi medullis pravitatem medi-
cina sua foras extrahit, ut aperta & evidens
fiat, ut congruentem deinde curationem ad-
hibeat. Quo pertinere arbitror, hac in Deu-
teronomio scripta: Et recordaberis universam
viam per quam deduxit te Dominus Deus tuus, an-
num jam quadragesimum in solitudine, ut affli-
geret te & tentaret, & cognoscerentur quae in cor-
de tuo sunt; an serves mandata ejus, nec ne: &
affluxit te & inedia fatigavit, & parvit te manna,
quod tu non noveras, neque noverant patres tui, ut
enunciaretur tibi quod non in solo pane vivet homo,
sed in omni verbo, quod procedit per os Dei, vivet
homo. Observa in his Deum premere & ten-
tare, ut dignoscantur quae in cujusque corde
sunt, ut quae sint quidem, sed in profundo
recondita, quae per angores & molestias in
apertum prorumpunt. Ejusmodi est, quod in
libro Jobi a Domino per turbinem & nubes
promittitur: Arbitraris me aliam ob causam te-
cum esse collocutum, nisi ut justus appareres;
nec enim dixit, ut fieres justus, sed ut appa-
retes,

eres, cum talis etiam ante tentationes fuisses, appareres autem in his quæ acciderent.

*Rursus in alio Tomo, in iisdem ad
Exodum Commentariis.*

Dicebat aliquis è nostris familiaribus, quod jam quæritur molliens, sæpe bonos dominos patientes in delictis servorum dicere solere: Ego te perdi, Ego te improbum feci: hoc pacto cum affectu quodam ostendentes bonitatem & patientiam suam causam videri attulisse, cur eorum cresceret improbitas. Quomodo igitur, cum hæc dicuntur, cavillari quis potest, fastum esse dominum, se servum improbum fecisse: sic quæ à bonitate Dei perfecta sunt, quasi causa fuerint indurationis Pharaonis, cor Pharaonis indurasse dicuntur. Sed Apostoli verbis ad hunc modum lenien-

Rom. 2, 5, 6 tur: An divitias bonitatis ipsius & sustentationis & patientie contemnitis? ignorans benignitatem Deite ad poenitentiam deducere? sed propter duritiam & cor poenitere nescium, coarctas tibi iram in die ira, & declarationis, & iustitie Dei, qui reddet unicuique pro operibus ejus. Ipse idem A-

Rom. 9, 12 postolus in epistola ad Romanos ait: Si autem Deus volens ostendere iram, & potentiam suam notam facere, tulit multa patientia vasa ira parata in interitum. Quasi patientia ipsius tulerit vasa iræ & veluti procreaverit: si enim, quod lenis & patiens fuerit, non puniens peccantes, sed miseratus, vasa illa abundarunt; ipse omnia vasa iræ fecit, atque adeo ipse induravit cor eorum. Cum enim tot signis & prodigiis factis non obtemperat Pharaon, sed post tot & tanta monstra repugnat, quomodo non durior & infidelior arguitur? cum durities & incredulitas ex prodigiis oriri potuisse videatur. Simile est id in Evangelio: Ego ad iudicium in hunc mundum veni: non enim Servatori propositum fuit venire ad iudicium, sed ex eo quod venerit, consecutum est, ut ipse ad iudicium venerit eorum, qui post miracula ipsi non crediderint; sed & in ruinam eorum venit.

Ἰωάννης τῇ ἑαυτοῦ μακροθυμίᾳ τὰ σκιδῆν τ' ὀργῆς, καὶ ἰν' ἕτως εἶπω, αὐτὸς τὰ πάντα πεποιθεὶς σκευὴ ὀργῆς, καὶ τ' αὐτὸς ἐσκλήρωσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ. ὅτε γὰρ σημείων ὁσέτων καὶ τερασίων ἡρώδων ἐπειθεῖτο ὁ Φαραὼ, ἀλλὰ μὴ τηλικαῦτα δυνάστα, πῶς ἐσκλήρωσεν ὁ ἀπώτερος ἐλέγχος; τ' σκληρότητος ὁ ἀπιστίας δοκίμιος ἐν τ' τερασίων δυνάμει γυγναι ὁμοιον ὅς τ' ἐν τῷ διαφελίῳ εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον ἐκτενήθην. ἐ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ τῇ εἰς κρίμα ἐλθεῖν, ἀλλ' ἠκολούθησε τῷ ἐκτενήθην αὐτοῦ, τὸ εἰς κρίμα αὐτοῦ ἐκτενήθην τ' μὴ τὰ τεράσια ἐπειθεῖτο αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ πᾶσιν ἐκτενήθην.

Et post alia, in hunc modum.

Prodigia facta suscipientibus & credentibus, ut promiscuis illis Aegyptiis, qui cum populo egressi sunt, misericordia fuere: non

ἄστε γὰρ εἶπε, ἡγὼ δὲ καὶ αὐτὸς, ἀλλ', ἵνα αὐτοὶ φαίνῃται ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν περὶ αὐτοῦ διάφανος ὅτι ἐν τοῖς συμβεβηκόσιν.

Καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ τόμῳ ἐν ταῖς αὐταῖς εἰς τὴν ἐξοδὸν σημειώσεται.

Ελεγε δὲ τις τῶν καθ' ἡμᾶς διὰ τ' σπουδαίας, τ' ζητεῖν τὸν ἀσχυρὸν, ὅτι πολλὰ καὶ οἱ χεῖροι κύριοι μακροθυμοῦντες ἐπὶ τὰς ἀμαρτανίας τῶν οἰκτιρῶν, λέγειν ἐκείνῳ τ' ἐγὼ σε ἀπώλεσα, καὶ ἐγὼ σε ποιήσας ποιήσας, καὶ ἡθεὶς ἐμφαίνοντες ὅτι χεῖροσ τοῦ αὐτοῦ καὶ μακροθυμία αὐτοῦ φαίνεται διὰ τὴν πλεον ποιησίας. ὥστε οὖν τέτων λεγομένων διώταται τις λέγειν συκοφαντῶν, ὅτι μολόγησεν ὁ δεσπότης ποιησὶν πεποιθεῖν τοῦ οἰκτιρῶν. ἔτω τὰ αὐτοῦ τ' ἀγαθότητος ὅτι δεῖ αὐτοῦ φαίνεσθαι, ἡρώδης τ' σκληρότητος ὁ Φαραὼ ἐσκλήρωσεν αὐτοῦ ἀνὰ γυγναι τὴν καρδίαν Φαραὼ. ἀσχυρὸς ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐκτενήθην τῶν νεοκτενέων εἶπεν ἡ σκληρότης χεῖροσ τοῦ αὐτοῦ καὶ τ' ἀνοχῆς καὶ τ' μακροθυμίας καὶ ἀφρονείας, ἀγνοῶν ὅτι τ' χεῖροσ τ' θεὸς εἰς μετανοήσας ἀγει; διὰ τὴν σκληρότητος τοῦ αὐτοῦ μετανῆτον καρδίαν ἡσυχάζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν τῇ μέρα ὀργῆς, καὶ δόξα καὶ φέως, καὶ δικαιοσύνης ὅτι δεῖ δόξασθαι ἐκάστω καὶ ἔργα αὐτοῦ ὁ αὐτοῦ γοῦν δόξασθαι ἐν τῇ αὐτοῦ ρομφαίᾳ ἐπὶ τὴν φωνήν. Εἰ γὰρ θέλων ὁ θεὸς ἐκτενήθην τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τ' δυνάτην αὐτοῦ, ἡθέλησεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκιδῆν ὀργῆς καὶ τησπρωτῆ εἰς ἀπώλεσιν ὅς τ' μακροθυμίας αὐτοῦ ἐκτενήθην τὰ σκιδῆν τ' ὀργῆς, καὶ οἰοῖται γυγναι κρίμα. εἰ γὰρ αὐτὸς μακροθυμῶν αὐτοῦ ἐκτενήθην τὰς ἀμαρτανίας, ἀλλ' ἐλεούτα, ἐπείονασε τῇ χύσει, αὐτοῦ πῶς

E

Καὶ μεθ' ἑτέρων ἕτως

Τὰ τεράσια γινόμενα, τοῖς μὲν δεχομένοις καὶ πιστεύουσιν, ὡς αὐτὰ τοῖς ἀπιστοῦσιν αὐτοῖς συνεκτενήθην τὰ λαλῶν, ἐλεούτα.

